

ДА РЪКОДЕЛИСАШ КНИГА

Ако думата *ръкоделие* извиква у вас мил спомен за плетивото на баба, сте донякъде прави. Всеки продукт на човешката ръка е ръкоделие. Но ако се пренесете мислено в началото на XVI в. във Венеция и попаднете сред славянски печатари, ще разберете, че *да ръкоделисаши* значи ‘да отпечаташ книга’. Гутенберговата революция превръща книгата в продукт на изкуството и в масов търговски артикул. Наред с гръцки и латински издатели във венецианската република нововъведението усвояват и трудолюбиви славянски книжовници, сред които е първият български печатар Яков Крайков.

Новият технически начин за създаване на книги остава здраво свързан с традицията. В този период в южнославянската книжнина все още не се използва глаголет *печатам*, а изрази от арсенала на преписвачите: освен *ръкоделисам* още *да напиша книга*, *да сътворя слова*, *типар* или *форми*. *Типар* идва от гръцки и значи ‘удар, натиск; знак, отпечатък, клеймо’. От него води началото си сложната гръцка дума *типография*, синоним на славянската *книгопечатане*. Думата *форма* има латински произход. Яков Крайков използва и думата с арабски произход *калъп*, която обозначава всякаква матрична форма за обувки или за леене на метал. В редица издания от XVI в. майсторството на слово-слагателството се описва с ценни сведения за направата на отливки от олово и калай – основен шрифтоливен материал. Книгопечатането се назовава и с други чужди думи, защото нашите първи майстори усвояват това изкуство от високите европейски образци. През Късното средновековие и Възраждането печатната книга се нарича още *щампа* от италианската дума *estampa*.

Ще минат два века, преди Софроний Врачански в своя „Неделник“ от 1806 г. гордо да заяви: „И на печат поставих ...“ – израз емблема на Българското възраждане. На границата между Гутенберговата и съвременната дигитална революция книгата остава най-стойностната проекция на човешкия ум и любов към писаното слово.

Проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН